

Finansdepartementet
Internationella och ekonomiska avdelningen

Teknisk bilaga till Fördelningsspolitisk redogörelse april 2022

Denna bilaga innehåller en beskrivning av de datamaterial, modeller, metoder, begrepp och definitioner som används i 2022 års fördelningsspolitiska redogörelse (prop. 2021/22:100 bilaga 2).

Begrepp och definitioner

Inkomstbegrepp

Disponibel inkomst: Hushållens sammanlagda inkomst från arbete, kapital, näringsverksamhet och positiva transfereringar minus negativa transfereringar såsom skatt, betalt underhållsbidrag och återbetalning av studielån. Erhållna studielån ingår som en positiv transferering.

Justering för försörjningsbörda: För att kunna jämföra disponibla inkomster mellan olika typer av hushåll måste hänsyn tas till hur många personer som ska försörjas på inkomsten. Förekomsten av kollektiva nyttigheter och stordriftsfördelar hos hushåll med flera medlemmar medför att inkomst per person blir missvisande. För att justera för detta används därför en s.k. ekvivalensskala, Svensk konsumtionsenhetsskala 2004:

- Första vuxen: 1,00
- Andra vuxen: 0,51
- Ytterligare vuxen: 0,60
- Barn 1, 0–19 år: 0,52
- Barn 2, 3, 4 osv., 0–19 år: 0,42

Ekonomisk standard: Hushållets totala disponibla inkomst divideras med konsumtionsvikten enligt konsumtionsenhets-skalan ovan. Genom att justera den disponibla inkomsten för försörjningsbörda skapas ett mått som är jämförbart mellan hushåll av olika storlek. Måttet syftar till att på ett så rättvisande sätt som möjligt spegla den ekonomiska standard som hushållen lever under.

Skillnaden mellan (ojusterad) disponibel inkomst och ekonomisk standard kan illustreras med ett enkelt räkneexempel: Ett hushåll består av ett sammanboende par med en disponibel inkomst på 400 000 kronor per år. För att beräkna ekonomisk standard för de sammanboende måste deras disponibla inkomst justeras för antalet hushållsmedlemmar. Detta sker genom att inkomsten divideras med hushållets vikt. I det här fallet:

$$400\,000 / (1,00 + 0,51) = 264\,900$$

Ett annat hushåll består av en ensamstående kvinna utan barn. För att hon ska uppnå samma ekonomiska standard som de sammanboende behöver hon ha en disponibel inkomst på 264 900 kronor, då hennes konsumtionsvikt är ett.

Individens ekonomiska standard: Det inkomstbegrepp som huvudsakligen används är hushållsbaserat, men redovisningen sker i regel på individnivå. Hushållets ekonomiska standard tilldelas då samtliga hushållsmedlemmar.

Utökad inkomst: Den ekvivalerade disponibla inkomsten kompletteras så att hushållets inkomst även omfattar subventioner för individuella välfärdstjänster som t.ex. barnomsorg, utbildning och hälso- och sjukvård. De totala subventionerna räknas samman för varje hushåll och fördelas sedan lika på varje medlem i hushållet.

Redovisningsgrupper

Decilgrupper: Befolkningen delas in i tio lika stora grupper sorterade efter stigande inkomst. Decilgrupp 10 avser den översta tiondelen i fördelningen och decilgrupp 1 den nedersta tiondelen.

Percentilgrupper: Befolkningen delas in i 100 lika stora grupper sorterade efter stigande inkomst. Percentilgrupp p100 avser den översta procenten i fördelningen, p91–p99 avser den översta tiondelen exkl. den översta

procenten osv. Inkomstgränsen mellan den 50:e och den 51:a percentilgruppen utgör medianinkomsten i befolkningen.

Familjetyper: Populationen delas in efter hushållets sammansättning med avseende på antal vuxna i hushållet, förekomst av barn samt ålder.

Barn: Enligt Statistiska centralbyråns definition är barn individer i åldern 0–19 år utan egen bostad.

Ekonomiska mått och fördelningspolitiska nyckeltal

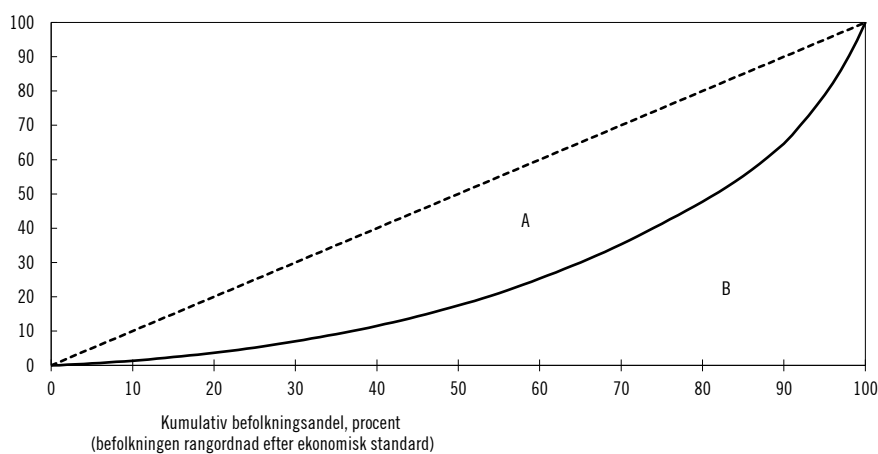
Inkomstandelar: För att beskriva utvecklingen i olika delar av inkomstfördelningen används ofta inkomstandelar. Dessa beräknas som den andel av de totala inkomsterna som en viss grupp, t.ex. en inkomstgrupp, förfogar över.

Gini-koefficient: Gini är det vanligast förekommande inkomstspridningsmättet och kan definieras utifrån Lorenzkurvan. Om befolkningen har sorterats i stigande ordning med avseende på ekonomisk standard visar Lorenzkurvan sambandet mellan den kumulativa frekvensfördelningen och den kumulativa andelen av totala inkomster (se diagram nedan). Ju mer kurvan avviker från diagonallinjen desto ojämna är fördelningen.

Gini-koefficienten kan uttryckas som kvoten mellan den yta som avgränsas av diagonallinjen och Lorenzkurvan (A) och den totala ytan under diagonallinjen (A+B). Om alla har exakt lika stora inkomster är Gini-koefficienten lika med noll (maximal jämlikhet). Om en individ har alla inkomster är Gini-koefficienten lika med ett (maximal ojämlikhet).

Hypotetisk Lorenzkurva

Kumulativ inkomstandel, procent

En formell definition av Gini-koefficienten är:

$$Gini = \left(\frac{1}{2n^2\bar{y}}\right) \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n |y_i - y_j|,$$

där n är befolkningsstorleken, y_i är inkomsten för den i :te individen och $\bar{y}$ är medelinkomsten i befolkningen. En konkret tolkning av Gini-koefficienten är att den kan kopplas till hur stor förväntad inkomstskillnad det är mellan två slumpmässigt valda individer. Om medelinkomsten är 300 000 kronor, och om Gini-koefficienten är 0,30, kan den förväntade skillnaden uttryckas som $2 \cdot 0,30 \cdot 300\,000$, dvs. 180 000 kronor.

Skillnader i individuell disponibel inkomst mellan kvinnor och män: Individuell disponibel inkomst beräknas för kvinnor respektive män i förvärvsaktiv ålder 20–64 år. Individuell disponibel inkomst definieras som summan av individens egna marknadsinkomster, transfereringar och skatter. Hushållsrelaterade transfereringar delas lika mellan sammanboende.

Andel med låg ekonomisk standard: Andelen med låg ekonomisk standard enligt ett absolut synsätt definieras som andelen individer med en ekonomisk standard understigande 60 procent av 1995 års prisjusterade medianinkomst. Andelen med låg ekonomisk standard enligt ett relativt synsätt definieras som andelen individer med en ekonomisk standard understigande 60 procent av medianinkomsten respektive år.

Andel med låg materiell standard: Alla EU:s medlemsstater mäter årligen utvecklingen av andelen personer med låg materiell standard i undersökningen SILC (Statistics on Income and Living Conditions). Svår materiell deprivation, eller mycket låg materiell standard, definieras som att individen saknar förmåga (ej beroende på sitt individuella val av livsstil) inom minst fyra av nio komponenter: att möta oväntade utgifter, att åka på en veckas semesterresa, att betala skulder (lån, hyra etc.), att äta en måltid med kött, kyckling eller fisk varannan dag, att hålla hemmet tillräckligt varmt, att ha en tvättmaskin, att ha en färg-TV, att ha en telefon och att äga en bil.

Marginaleffekt: Andel av en marginell inkomstökning som faller bort till följd av ökad skatt, ökade avgifter och minskade transfereringar. Beräkningarna utförs med FASTT-modellen (se nedan) för personer 20–64 år, efter en tänkt årlig inkomstökning om 12 000 kronor. Inkomstslag som ger upphov till

marginaleffekter är inkomstskatter, bostadsstöd, barnomsorgsavgifter, betalt underhållsstöd, ekonomiskt bistånd och återbetalning av studielån.

Ersättningsgrad: Ersättningsgraden för en individ beräknas här med hänsyn tagen till hushållets samlade inkomster och sammansättning och anger den andel av den disponibla inkomsten som hushållet får behålla när individen går från arbete till arbetslöshetsersättning, sjukpenning eller sjuk- och aktivitetsersättning:

$$ERS = \frac{\text{disponibel inkomst vid icke-arbete}}{\text{disponibel inkomst vid arbete}}$$

Ersättningsgraden beräknas för personer 20–64 år med hjälp av FASIT-modellen (se nedan). Först beräknas den disponibla inkomst hushållet skulle ha haft om individen hade arbetat hela året. Därefter beräknas den disponibla inkomst hushållet skulle ha haft om individen i stället hade haft arbetslöshetsersättning, sjukpenning eller sjuk- och aktivitetsersättning hela året. Den disponibla inkomsten beräknas i båda fallen med hänsyn till betalda skatter och erhållna bidrag. En lägre inkomst kan t.ex. innebära att man får rätt till bostadsbidrag. Ersättningsgrader beräknas både exklusive och inklusive kompletterande ersättningar (dvs. ersättningar utöver den som utgår från det allmänna).¹

Inför 2020 års fördelningspolitiska redogörelse (prop. 2020/21:1 bilaga 3) reviderades metodiken för att beräkna ersättningsgrader vid arbetslöshet. Med den tidigare metoden antogs alla individer vara berättigade till inkomstrelaterad ersättning vid arbetslöshet. Med den nya metoden görs separata beräkningar, som sedan vägs ihop, för tre olika grupper som skiljer sig åt med avseende på graden av arbetsmarknadsanknytning och typ av ersättning som kan förväntas utgå från det allmänna vid arbetslöshet. Den första, och största, gruppen består av individer som får inkomstbaserad ersättning. Individer i denna grupp uppfyller både arbets- och medlemsvillkoret i arbetslöshetsförsäkringen. Den andra gruppen får grundersättning från arbetslöshetsförsäkringen. Dessa individer uppfyller arbetsvillkoret i försäkringen, men inte det medlemsvillkor som gäller för inkomstbaserad ersättning. Individer i den tredje gruppen uppfyller inte arbetsvillkoret i

---

¹ För sjukpenning och sjuk- och aktivitetsersättning utgår i vissa fall kompletterande ersättning i form av avtalsersättning. Vid arbetslöshet kan den kompletterande ersättningen bestå av både avtalsersättning och ersättning från inkomstförsäkring som ingår i medlemsavgiften till de flesta fackförbund.

arbetslöshetsförsäkringen och får därför ersättning med aktivitetsstödet grundbelopp eller försörjningsstöd.²

Datamaterial

HEK – Hushållens ekonomi

Undersökningen Hushållens ekonomi (HEK) var 1975–2013 källan till Sveriges officiella inkomstfördelningsstatistik. År 2014 ersattes emellertid HEK med ny totalräknad inkomstfördelningsstatistik (TRIF, se nedan).

HEK var en urvalsundersökning som genomfördes varje år. Urvalet bestod av individer som var 18 år eller äldre bland samtliga hushåll och individer som var folkbokförda i landet i slutet av undersökningsåret. Både urvals-personen och tillhörande hushållsmedlemmar ingick i undersökningen. Uppgifterna samlades in från deklara-tionsuppgifter, telefonintervjuer och olika administrativa register. I den sista versionen av HEK (2013) ingick ca 39 000 individer fördelade på ca 17 000 hushåll.

Hushållsbegreppet i HEK bygger på s.k. kosthushåll. Ett kosthushåll utgörs av alla personer som bor i samma bostad och har gemensam hushållning. I kosthushållet ingår t.ex. kvarboende ungdomar. Ett kosthushåll kan också bestå av flera generationer, syskon eller kompisar som bor tillsammans och har gemensam hushållning. Barn som bor lika mycket hos båda föräldrarna räknas till det hushåll där de är folkbokförda och ingår således endast i den ene förälderns hushåll.

TRIF – Totalräknad inkomstfördelningsstatistik

Statistiska centralbyrån (SCB) beslutade 2010 att urvalsundersökningen HEK skulle läggas ned och ersättas med en ny totalräknad registerbaserad inkomstfördelningsstatistik (TRIF). HEK och TRIF har samma syfte, nämligen att beskriva utvecklingen och fördelningen av hushållens inkomster. Framställningen av statistiken skiljer sig dock åt, vilket medför att de båda datakällorna inte är fullt jämförbara. De huvudsakliga skillnaderna i framställningen av statistik är undersökningarnas upplägg, konstruktionen av hushållsbegrepp samt tillämpningen av inkomstbegreppet för disponibel inkomst.

---

² Se Långtidsutredningen 2019 (SOU 2019:65), fördjupningsruta 3.2, för en något utförligare beskrivning av beräkningsmetoden.

Hushållsbegreppet i TRIF bygger på s.k. bostadshushåll. Bostadshushållet utgörs av samtliga personer som är folkbokförda på samma fastighet eller lägenhet. Det speglar således personers folkbokförda boende, och till skillnad från hushållsbegreppet i HEK finns det inte några krav på gemensam hushållning inom hushållet.³

Skillnaden i disponibel inkomst mellan HEK och TRIF är hanteringen av inkomster som inte finns i administrativa register, vilket i det här fallet främst handlar om transferering av underhållsbidrag mellan separerade föräldrar. I HEK samlades data om underhållsbidrag in i intervjun. I TRIF används i stället modellsimulering av underhållsbidrag.

Förändringar i framställningen av statistik tenderar att leda till s.k. tidsseriebrott. I en publicerad rapport ger SCB en översiktlig bild av hur de ändrade förutsättningarna för statistiken påverkar statistikens kvalitet och jämförbarhet.⁴ Studien baseras på analyser av tre parallella årgångar av TRIF och HEK (2011–2013). Den övergripande bilden är att TRIF ger något högre skattningar av den ekonomiska standardens medelvärde och median samt en något mer sammanpressad inkomstspridning än HEK (en något lägre Gini-koefficient och en något lägre andel med inkomster under 60 procent av medianen). Enligt SCB:s studie är detta främst en följd av det ändrade hushållsbegreppet, medan förändringen av inkomstbegreppet endast har marginell betydelse.⁵

Från och med TRIF 2020 ingår pensions- och löneinkomst från Danmark, Finland, Island och Norge. I samband med publiceringen av denna årgång i januari 2022 reviderades även de tidigare årgångarna 2011–2019. För 2019 uppdaterades inkomsterna för ca 105 000 individer med ett totalt nettobelopp på drygt 18 miljarder kronor (2019 års priser). Jämfört med den tidigare publicerade statistiken för 2011–2019 blir effekten störst på regional nivå. Effekten på de samlade inkomtskillnaderna är dock liten. Gini-koefficienten för ekonomisk standard minskar med 0,001–0,002, medan

---

³ Personer som saknar uppgift om lägenhetsidentitet i folkbokföringen undantas från kravet om folkbokföring på lägenhet. För dessa personer, ca 300 000, används familjebegreppet i SCB:s Register över totalbefolkningen (RTB) som approximation för bostadshushåll.

⁴ Se Statistiska centralbyrån, Övergång från urvalsbaserad till totalräknad inkomstfördelningsstatistik, Hushållens ekonomi bakgrundsfakta 2016:1.

⁵ Vid redovisning av inkomstnivå efter familjetyp tycks för flertalet familjetyper (sammanboende med barn undantaget) disponibel inkomst bli något lägre i TRIF än i HEK. För flertalet familjetyper (sammanboende med barn undantaget) redovisas också en större andel med inkomster under 60 procent av medianen i TRIF än i HEK.

andelen med låg ekonomisk standard (under 60 procent av medianinkomsten) minskar med 0,1–0,2 procentenheter.

STAR – Statistiskt analysregister

Finansdepartementet har i arbetet med denna redogörelse ibland använt ett obundet slumpmässigt urval (med kompletteringar för personer med höga kapitalinkomster samt höga förvärvsinkomster) från den totalräknade statistiken (TRIF). Detta urval finns tillgängligt för 2013–2020 och refereras till som Statistiskt analysregister (STAR) i denna redogörelse. I STAR-registret för 2020 ingår ca 2 miljoner individer fördelade på ca 700 000 bostadshushåll.

Den komplettering med löne- och pensionsinkomster från övriga nordiska länder som har gjorts i TRIF för åren 2011–2020 har inte varit möjlig att genomföra i STAR annat än för 2020. Detta innebär att STAR 2020 inte är helt jämförbar med tidigare STAR-årgångar.

LINDA – Longitudinell individdatabas

SCB upphörde att uppdatera LINDA-databasen 2020, vilket innebär att den innehåller information för 1968–2018. LINDA-databasen består av ett urval om ca tre procent av den svenska befolkningen. Till dessa urvalsindivider har eventuella hushållsmedlemmar adderats. Totalt omfattade 2018 års urval knappt 900 000 individer. De individer som ingick i urvalet följdes upp på en årlig basis varvid data samlade in från olika administrativa register. Databasen har alltså en longitudinell struktur där de ingående individerna observeras vid upprepade tillfällen. Urvalsindivider som försvann från databasen genom dödsfall eller emigration ersattes med nya individer på ett sätt som säkerställde att databasen var representativ i förhållande till befolkningen.

Det hushållsbegrepp som används i LINDA baseras enbart på information från administrativa register och skiljer sig något från det begrepp som används i HEK respektive TRIF. I LINDA betraktas sammanboende par som inte är gifta eller har gemensamma barn som separata hushåll.

EU-SILC

EU:s statistik över inkomst- och levnadsvillkor (EU-SILC) samlar in aktuella och jämförbara tvärsnitts- och longitudinella mikrodata för flera väsentliga välfärdsvillkor, t.ex. inkomst, social utestängning och levnadsvillkor.

Uppgifter om social utestängning och uppgifter om boende samlas in på hushållsnivå, medan uppgifter om inkomster, arbetssituation, utbildningsnivå och hälsostatus erhålls på individnivå.

Beräkningsmetoder

FASIT

För att analysera fördelningseffekter av regeringens politik används i denna redogörelse mikrosimuleringsmodellen FASIT. Till grund för beräkningarna ligger STAR-data för 2020. Modellen tillåter undersökningar av hur disponibel inkomst m.m. påverkas av en ändring av reglerna för beräkning av olika skatter och transfereringar. För en analys av år där utfallsdata ännu inte finns tillgängliga görs en framskrivning av de ekonomiska och demografiska förhållanden som väntas gälla för det aktuella året (se nedan). Det är även möjligt att undersöka hur en regeländring påverkar marginaeffekter och ersättningsgrader för hushållen. Effekterna kan undersökas för olika grupper (inkomstgrupper, familjetyper etc.) eller aggregerat till samhällsnivå.

På grund av eftersläpningen i inkomststatistiken krävs en framskrivning av data för att möjliggöra analyser av senare år. Framskrivningen görs i två steg. Först kalibreras datamaterialets urvalsvikter så att kända ändringar i befolkningsstrukturen och andra antalsuppgifter⁶ återspeglas. Genom kalibreringen justeras det antal individer som representeras av en viss individ i datamaterialet utan att individens övriga variabelvärden påverkas. För att justera vissa inkomstvariabler med avseende på den kända utvecklingen tillämpas sedan proportionell skalning. Detta görs bl.a. för löner, kapitalvinster och övriga kapitalinkomster.

Beräkning av effekter av välfärdsreformer

FASIT används för att beräkna offentligt finansierade individuella välfärdstjänster och fördela dessa till individerna. Välfärdstjänsterna omfattar alla individuella tjänster inom områdena hälso- och sjukvård, kultur och fritid, utbildning samt socialt skydd.⁷

---

⁶ Detta gäller antal utbetalade a-kassedagar, antal föräldrapenningdagar, antal individer i arbetsmarknads-politiska program, antal sysselsatta i olika arbetsmarknadssektorer, antal sjukpenningdagar, antal individer med sjuk- och aktivitetsersättning, antal individer med inkomstgrundad ålderspension samt antal individer med garantipension.

⁷ Av SCB:s dokumentation Offentliga välfärdstjänster 2015 framgår i detalj hur beräkningarna görs. Barn-omsorg redovisas som ett eget område i den här redogörelsen. Där ingår förskola, som i nationalräkenskaperna tillhör området utbildning, samt pedagogisk omsorg och fritidshem, som tillhör området socialt skydd.

Uppgifter om kostnaderna hämtas från nationalräkenskaperna. Det som beaktas är den offentliga förvaltningens konsumtionsutgifter, exklusive ingående mervärdesskatt, och den offentliga förvaltningens bidrag till hushållens icke vinstdrivande organisationer. De avgifter som betalas av användaren, t.ex. förskoleavgifter, är borträknade från konsumtionsutgifterna, dvs. det är nettoutgiften som används.

Vid beräkning av reformeffekter på välfärdstjänstområdet är konsumtionsmönstren i FASIT utgångspunkten. Välfärdstjänsterna är där uppdelade i ca 30 olika kategorier, t.ex. grundskola och äldreomsorg, där varje kategori har ett eget konsumtionsmönster. Varje enskild reform bedöms tillhöra någon av dessa kategorier. Värdet av tjänsten fördelas därefter i befolkningen enligt det befintliga konsumtionsmönstret för den aktuella kategorin. Reformerna som är av mer generell karaktär fördelas i enlighet med det konsumtionsmönster som gäller för välfärdstjänsterna totalt.